

El sentit comú de Matthew Tree

Carles Montpart Tura

Instal·lar-te en un país que no és el teu d'origen i arrelar-hi amb totes les conseqüències és el que l'escriptor londinenc Matthew Tree ha fet des que el 1984 va decidir venir a viure a Barcelona. Com ell ha dit en més d'una ocasió, mai s'ha sentit a Espanya i, per tant, ha actuat en conseqüència. A hores d'ara la seva obra publicada en català ja té un gruix considerable. En parlem arran de la publicació en català de la seva novel·la Snug.

La necessitat de marxar d'Anglaterra

Matthew Tree (Londres, 1958) és potser l'estranger més "famos" que pot mostrar la cultura i la literatura catalanes. Una fama sobre la qual ell mateix ha ironitzat en més d'una ocasió i que li va venir, sobretot, per la seva col·laboració esporàdica en alguns programes de televisió i en diverses emissores de ràdio, i per la publicació d'un dels seus primers llibres. També ha estat, i és, un prolífic articulista, especialment a la publicació en anglès *Catalonia Today*, però també en diaris com *El*

Punt Avui o el *The Times Literary Supplement*. Actualment condueix el programa de tertúlia d'actualitat "Our finest hour with Matthew Tree" a la cadena El PuntAvui TV.

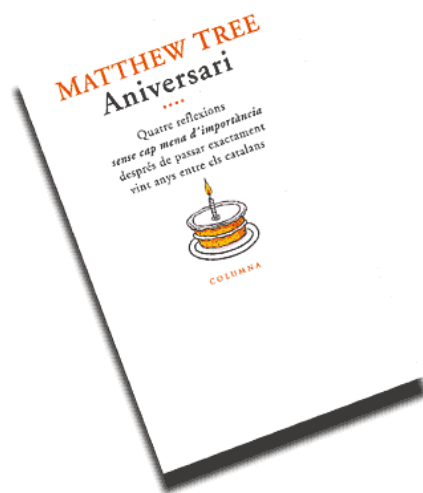
Per entendre què pot impel·lir un jove londinenc a abandonar la Gran Bretanya i instal·lar-se definitivament a Catalunya —primer a Barcelona, al barri del Poble Sec, i actualment a Banyoles— és interessant llegir el llibre *Memòries!* (Columna, 2004), on Tree explica

Matthew Tree

—des de la perspectiva dels quaranta anys— en primera, segona i tercera persona la seva peripècia vital entre els 15 i els 30 anys, un període que comprèn des d'una problemàtica adolescència marcada pel rebuig cap a una escola i una universitat que per classe social li pertanyien, però sobre les quals va projectant cada cop més un ressentiment sense pal·liatius, fins a la decisió d'abandonar un país amb el qual ja no sent cap lligam. A l'entremig, una primerenca addicció a l'alcohol, l'internament en una clínica psiquiàtrica durant algun temps a causa de la manifestació d'una malaltia mental, i la presa de contacte amb els nuclis anarquistes londinencs dels anys 80. Un període, doncs, convuls i difícil —marcat també per les primeres feines i per la manca absoluta de diners— explicat de manera honesta i sincera en aquest breu assaig de memòries. Un llibre que al lector sovint li recorda passatges del mític *The Catcher in the Rye*, de J. D. Salinger, amb la diferència, és clar, que en aquest cas no estem davant d'un text de ficció.

És també en aquesta època quan Tree fa una primera estada a Catalunya, a la comarca d'Osona, on una relació amorosa —als 19 anys ja s'havia casat— el porta a descobrir un país i a aprendre una llengua que esdevindrà primer un refugi i més endavant el vehicle de gairebé tota la seva producció literària. En el penúltim capítol del llibre, "Tercera part (1984-1987)", Matthew Tree ens explica breument la seva arribada a Barcelona, la seva instal·lació al Poble Sec i la seva primera feina fent classes d'anglès, mentre que a l'últim, "Quarta part (1988-1989)", evoca amb una certa nostàlgia els caps de setmana d'estiu dels seus vint-i-nou i trenta anys

passats a diversos indrets de la costa del Maresme.

Els primers llibres en català

Una bona manera de seguir la trajectòria vital de Matthew Tree són alguns dels capítols del volum *Aniversari* (Columna, 2005), llibre que porta com a subtítol "Quatre reflexions sense cap mena d'importància després de passar exactament vint anys entre els catalans". Concretament als capítols "Com convertir-se en un subfamós a Catalunya (I i II)", Tree ens revela com es van originar les seves primers col·laboracions amb els mitjans de comunicació —per exemple el seu fugaç paper de guionista al programa d'Andreu Buenafuente *La Cosa Nostra*— i quins van ser els primers passos per aconseguir el que, malgrat una multitud d'intents, no havia assolit a Anglaterra: publicar alguna cosa: articles, novel·les, el que fos, però publicar, perquè la decisió de ser escriptor Tree ja feia temps que la tenia presa.

En aquest sentit, va ser providencional la coneixença de l'editor Antoni Clapés a les reunions que diversos escriptors celebraven amb certa assiduitat al Cafè Central, un local

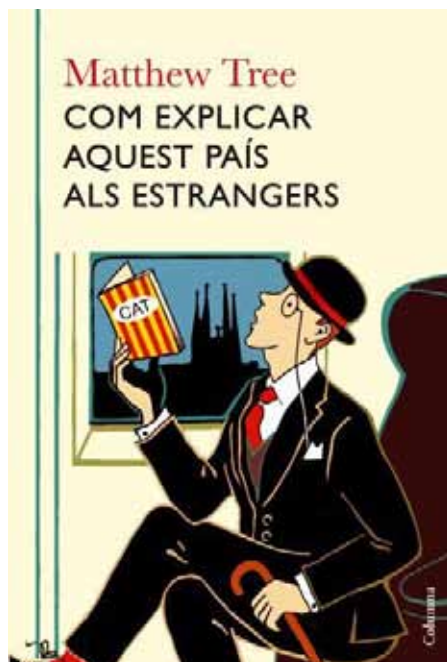
que, per casualitat, queia molt a prop del lloc on Matthew Tree vivia. És Antoni Clapés qui l'anima, però, a escriure en català. El mateix escriptor ens ho explica: "*Escriure en català? Per què no? Al cap i a la fi, el català no portava l'estigma del fracàs, no pas per a mi, amb el català podia fer allò que em donava la gana, amb el català, a més, podia escriure tal com pensava i parlava, no havia de patir pels registres clàssics tan encastats a l'anglès britànic i que tants maldecaps m'havien donat. Escriure en català? Per què no?*" (p. 87).

Escriure, doncs, en català. Aquesta va ser la decisió. Els primers llibres —avui bastant introbables, tant a llibreries de segona mà com a les biblioteques, almenys les que tinc més a prop— van ser la novel·la *Fora de lloc* (1996) i el llibre de contes *Ella ve quan vol* (Tres i Quatre, Premi Octubre de Narrativa, 1999), així com la seva participació als diversos reculls de contes signats pel col·lectiu Germans Miranda: *Aaaahhh... Dotze contes*

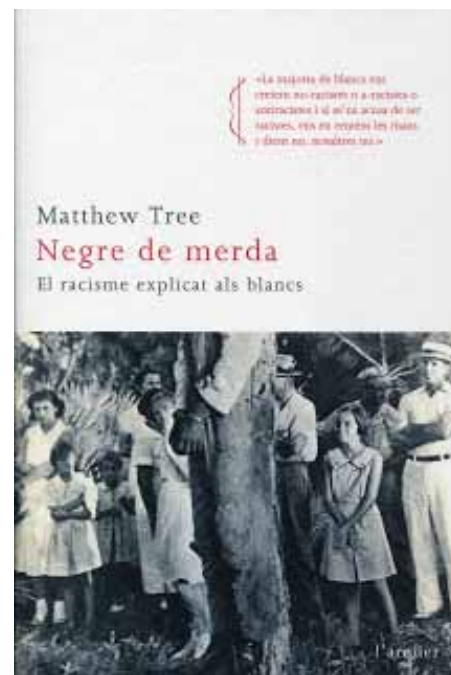

eròtics (Columna, 1998), *El Barça o la vida* (Columna, 1999), *Tocats d'amor* (Columna 2000) i *Contes per a nenes dolentes* (Columna, 2001). El llibre, però, que va donar a conèixer més Matthew Tree, que va tenir un notable èxit de vendes i que va fer que es comencés a parlar de l'escriptor com a "mediàtic", va ser *CAT. Un anglès viatja per Catalunya per veure si existeix* (Columna, 2000), una mena de guia de Catalunya vista per un anglès que va tenir el seu origen en un viatge de 30 dies pel país que l'autor va fer utilitzant només transports públics. L'èxit del llibre, que seguia els passos de títols com *Catalonia Infelix*, del catedràtic anglès E. Allison Peers, escrit als anys trenta, i dels més recents *Catalunya vista per un alemany*, de Til Stegman o de *Catalunya vista per un japonès*, de Ko Tazawa, va sorprendre el mateix autor, el qual ho atribuïa a un factor amb el qual no havia comptat, "la fascinació que els catalans senten per llibres fets per estrangers sobre Catalunya" (p. 121).

A part d'aquests apunts autobiogràfics, *Aniversari* és un llibre molt interessant per enfrontar-nos a la visió dels catalans que té un estranger que fa temps que viu entre nosaltres. Les reflexions que fa Tree, que en cap cas són "sense cap

mena d'importància", com diu irònicament el subtítol del llibre, aborden aspectes absolutament transcendents com el paper de la llengua catalana —que és, sens dubte, el factor d'ancoratge més important que Matthew Tree té amb el país— la immigració, el racisme, les actituds dels catalanoparlant i dels castellanoparlants i les perspectives de futur que oferia Catalunya quan es va escriure el llibre (2005). En aquell moment, lluny per tant, encara, del procés que hem viscut aquests darrers anys, les reflexions de Tree eren d'una gran lucidesa: "Aquest país és una cursa de cavalls, de dos cavalls, per ser precis: dos idiomes, dos governs, dues nacionalitats. Per desagradable que sigui, atès que estem acostumats a tanta dualitat, no es pot negar el fet, ja ho hem dit, que al cap i a la fi, un dels cavalls ha de guanyar, cosa que vol dir, evidentment, que l'altre cavall ha de perdre. Prenguem, un cop més, l'idioma com a exemple: com que és físicament impossible

parlar dos idiomes alhora, com més gent parli en català, menys gent parlarà en castellà. I a l'inrevés. És obvi, ja ho sé, però tal com passa amb tantes i tantes obvietats, hi ha molta gent que prefereix no pensar-hi" (p. 156).

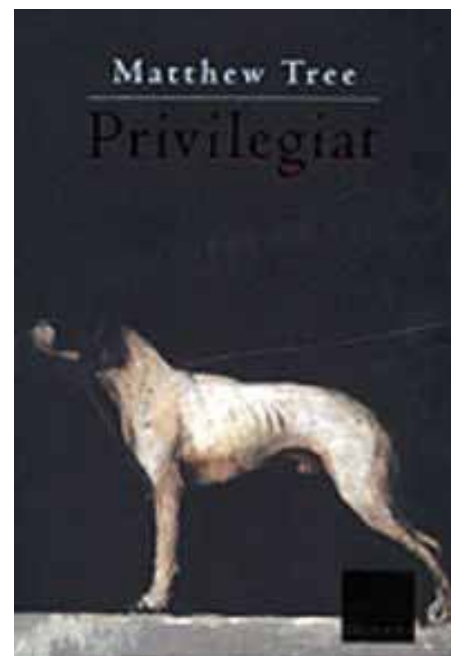
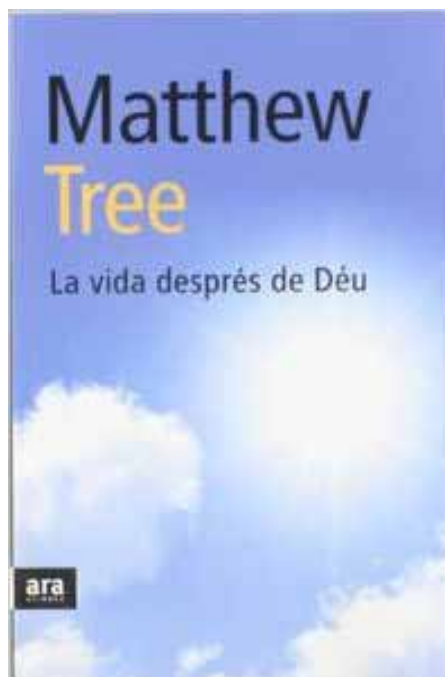
Tree, poc amant del mot "nacionalista", que a Europa sempre acaba tenint ressons feixistes o racistes, és molt més partidari de defensar la idea del "catalanocentrisme", en el sentit de ser capaç de viure a Catalunya fent dels referents catalans, començant per la llengua, el centre de la vida quotidiana de cadascú. Ell sempre ho ha fet, i s'ha sorprès enormement de veure que una gran part de catalans són incapaços de fer-ho i, encara més, de veure que als mateixos catalans els costa d'acceptar que un estranger ho pugui fer. En la mateixa línia dels llibres que comentem, però ara dirigit al públic anglès, sobretot, se situa l'obra *Com explicar aquest país als estrangers* (Columna, 2011), volum format principalment per articles publicats entre els anys

2004 i 2010 a la revista *Catalonia Today*, més una conferència feta a la London School of Economics el 5 de novembre de 2008 ("La vida a la banda del rebre") i un text sobre literatura catalana publicat a *The Times* el 23 d'abril de 1999 ("Esperant trencar l'ou").

Pamflets i llibres d'encàrrec

A part de la primera novel·la que hem esmentat, i de les dues de les quals parlarem més endavant,

Matthew Tree ha escrit llibres de temàtica diversa que en moltes ocasions han estat fruit d'encàrrecs editorials. És el cas de llibres tan provocadors i amens com *Contra la monarquia* (Ara llibres, 2004), on Tree intenta demostrar l'absurditat que representen actualment les monarquies, amb referència especial a l'espanyola, *La puta feina* (Ara llibres, 2006), on l'autor exposa experiències pròpies i d'altres persones relacionades amb les injustícies i la manca de sentit que envolten molt sovint les feines que fem, o *La vida després de Déu* (Ara llibres, 2007), en què Tree, des del seu ateisme convençut, intenta refutar els dogmes de les grans religions del món. Es tracta, en tots els casos, dels llibres on l'autor londinenc esmola més la ploma i a través dels quals ens ofereix la millor mostra d'una prosa incisiva, irònica, però al mateix temps d'una considerable profunditat analítica. De la lectura de tots ells se'n desprèn una reivindicació contundent del sentit comú com a l'únic element que realment ens pot ser útil per millorar la convivència humana.

Si hi ha un tema, però, que es converteix en autènticament transversal en tota l'obra de Matthew Tree, un leit-motiv que impregna cadascuna de les pàgines que ha escrit, sigui del llibre que sigui, aquest és, sens dubte, el de la crítica ferotge del racisme. Un racisme que sovint ens passa desapercebut

perquè formem part del col·lectiu blanc que afirma que no és racista, però que es manifesta en mil i una actituds i opinions que prenem o que defensem cada dia. Un racisme que un jove Tree va descobrir a Londres, per primera vegada, quan un *gentleman* va etzibar en ple carrer, sense cap motiu, la frase "Negre de merda!" a un company seu de la botiga de pòsters on treballava. Descriure la història d'aquest prejudici és l'objectiu del llibre *Negre de merda. El racisme explicat als blancs* (Columna, 2010), un text que analitza l'origen i la història del racisme, especialment del que ha tingut lloc contra els negres i els jueus —que són els dos col·lectius

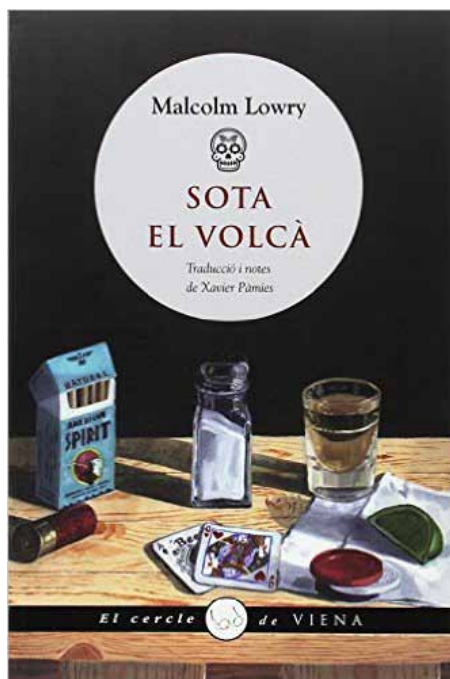
que històricament han patit més per aquest comportament tan injustificable— i que desmunta amb arguments sobre l'evolució humana la teoria de la diferència de races i de la superioritat d'unes respecte de les altres.

Dues novel·les

Dins de la producció de l'autor que comentem, les obres més ambiciosos des del punt de vista literari, al meu entendre, són dues novel·les. Per una banda *Privilegiat* (Columna, 2001, I Premi Columna) i, per l'altra *De fora vingueren* (Columna, 2016), recent traducció al català de Jordi Cussà de l'obra original titulada *Snug*.

Pel que fa a la primera, la novel·la s'inicia amb la detenció a Londres d'un jove acusat de preparar un atemptat. A través de l'interrogatori, anirem coneixent les característiques del protagonista, un operador de càmera dedicat al rodatge de cinema pornogràfic, i de la seva enigmàtica relació amb unes cartes escrites per l'escriptor anglès Malcolm Lowry, autor de la mítica novel·la *Sota el volcà*. Es tracta d'una obra en què Matthew Tree desplega amb una inusitada cruesa un seguit d'escenes, moltes de les quals tenen a veure amb la traumàtica adolescència del protagonista, dutes a terme per un personatge en el qual veiem sovint un *alter ego* del propi autor, especialment pel que fa a les seqüeles

produïdes per l'experiència nefasta de l'època escolar i per l'actitud de rebuig frontal de la benestant societat anglesa. És una novel·la que constitueix també un clar homenatge —tant a les llums com a les ombres— a la vida i l'obra de Malcom Lowry i al seu indefugible compromís amb l'escriptura. Una obra que es llegeix d'una tirada gràcies a un llenguatge molt suggeridor —especialment en els diàlegs— i d'una força expressiva sorprenent. Un bon complement d'aquesta obra pot ser, doncs, la lectura de la nova traducció, a càrrec de Xavier Pàmies, de l'obra mestra de Malcolm Lowry *Sota el volcà* (Cercle de Viena, 2016).

De fora vingueren, la novetat de Matthew Tree que actualment podem trobar a les llibreries, és una divertida novel·la que planteja el setge de Coldwater Bay, un poblet apartat de la costa meridional de l'illa de Wight, per part d'un grup d'africans. Es tracta, per tant, d'una colonització però a l'inrevés. Grà-

cies a aquest joc literari, Tree torna a posar sobre la taula un dels seus temes més recurrents, el racisme, i també un altre de la màxima actualitat, l'emigració forçosa i el rebuig que crea en una població estable i tranquil·la l'arribada de gent "diferent". És en aquest sentit que el propi autor ha manifestat que el llibre, escrit fa tres anys, "ha estat premonitori" (AVUI, 18-12-2016). La novel·la, titulada en anglès *Snug*, que vol dir "acotxat, segur", però també "a recer, recollit", és la primera novel·la en anglès de Tree. El perquè d'aquest canvi l'explica en aquesta entrevista: "*El britànic és un idioma que té encastat marcadors de classe social. [Abans] em sentia engavanyat amb aquesta condició de l'idioma, mentre que en català podia fer el que em donava la gana. Quan, finalment, em vaig posar a escriure aquesta novel·la, [...] vaig tenir clar que l'havia d'ambientar a Anglaterra [...] I vaig dir-me: he de provar d'escriure-la en anglès. Ho vaig fer i vaig comprovar que em sentia amb la mateixa llibertat que escrivint en català [...] La disciplina d'haver escrit durant una dècada i mitja en català m'ha via alliberat.*"

La història està explicada a partir de tres veus narratives: la d'un nen de tretze anys, que correspon a la

visió de l'autor; la d'un metge racista que es posa al capdavant de la lluita contra la invasió, i la d'un africà infiltrat. El llibre, tot i que és força divertit —hilarant fins i tot en molts moments— acaba amb un final sorprenent i constitueix una contundent crítica contra el racisme, contra les actituds de rebuig de la immigració i també contra el fanatisme religiós. El llibre inclou alguns diàlegs en suahili sense traduir, segons l'autor "*per intentar recrear la mateixa situació que van viure els africans quan van arribar els anglesos o els francesos, que parlaven el seu idioma i els devia fer la sensació que estaven envoltats d'estranyos*". Un bon complement de la lectura d'aquesta novel·la és el llibre del recentment desaparegut sociòleg polonès Zygmunt Bauman *Desconeeguts a la porta de casa* (Arcàdia, 2016), on l'autor reflexiona sobre l'origen i les característiques de l'anomenada "crisi dels refugiats" i dona consells molt sensats per abordar-la de manera justa i humanitària.

tot música
produccions